

SZENT ISTVÁNTÓL
KÖNYVES KÁLMÁNIG

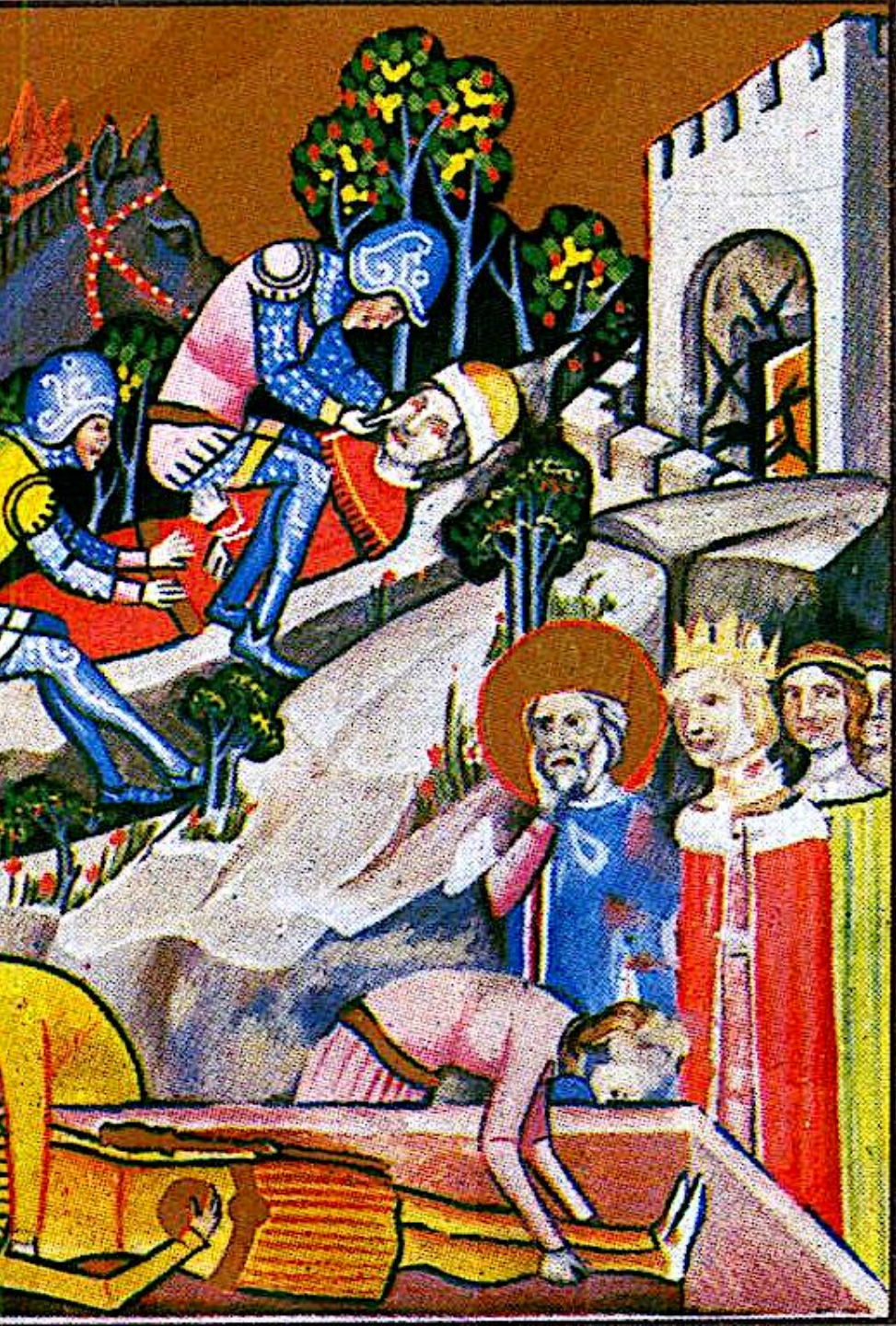
KORSZAKOLÁS

- Monarchikus (királyi) hatalom kiépülés és megszilárdulása – 10. század vége – 1116 (?)
  - Törzsi államokból – királyi egyeduradalom
  - Krízisek és konszolidáció
- Belső átalakulási folyamatok – az átmenet évszázada: a 12. század
  - Krízisek és konszolidáció
- A szentistváni modell teljes átalakulása – a 13. század
  - Krízisek és konszolidációs kísérletek
  - Szerkezeti változások

- Szent István király úgy tervelte és szilárdan elhatározta, hogy az evilági dicsőség minden pompáját félreveti, az ideig tartó királyság koronáját leteszi, és egyedül Isten szolgálatának szenteli magát. Elhagyja a külső gondokat, csöndes békességben, szemlélődésben tölti életét; a királyi fönség koronáját pedig fiának, Imre hercegnek akarta adni, aki szentséges erkölcsökkel volt megáldva. Szent Imre herceg ifjúsága virágjában volt, isteni ajándékok a közönséges emberi természet fölé magasztalták, fel volt ruházva az igazság, bölcsesség, vitézség, mérséklet, okosság, tudomány, szelídség, irgalmasság, jóság, bőkezűség, alázatosság és türelem erényeivel, ékes volt a katolikus élet meg a közügyek intézésének virtusaival is, hasonlóan atyjához, Szent Istvánhoz.
- Midőn tehát a szentséges atya át akarta adni fiának a kormányzás gondját és az országlás terhét, Szent Imre herceg hirtelen halállal még előbb meghalt. Siratta őt Szent István király és egész Magyarország vigasztalhatatlan, nagy sírással. A keserves, nagy fájdalom beteggé tette Szent István királyt, súlyos kórságba esett; hosszú napok után is csak alig érte meg egészsége javulását, de régi épsége nem tért vissza soha többé. Gyötörte lábfájás; szomorúság, jaj gyötörte, kivált amiért atyafiságában nem látott senki olyast, aki az ő halála után keresztényi hitben tartsa meg országát.

KÜLSŐ VESZÉLYEK ÉS BELSŐ KONFLIKTUSOK

- Orseolo Péter mint István művének folytatója (designatio és adoptálás)
- Idegenekkel vette körbe magát
- „Miután Pétert királlyá tették, a királyi felség kegyes hajlandóságát mindenestül elvetette, és német dühösséggel kegyetlenkedett: Magyarország nemeseit megvetette, gőgös szemmel és telhetetlen szívvel falta a föld javát, vadállati módon ordító németjeivel és fecske módjára fecsegő olaszaival. Az erősségeket, őrhelyeket és várakat németek és olaszok őrizetére bízta. Péter király felette kicsapongó volt; a király csatlósainak erőszakoskodása miatt abban az időben senki sem lehetett biztos feleségének tisztasága, leányának vagy húgának szüzessége felől, mert büntetlen tettek rajtuk erőszakot”

VÁLSÁGOK SOROZATA

- Megosztott elit, legitimációs válság, Péter elűzése
- Aba Sámuel a király
- törzsfő, kérdéses rokonság Istvánnal, sógor, unokaöccs, csak szövetséges?
- „azért kerülhetett rá a választás, mert nem találtak senkit Szent István nemzetségéből, aki alkalmas lett volna e feladatra”
- Keresztény ugyan, de erőszakos uralom (csanádi gyűlés), eretnekgyanú is
- III. Henrik császár beavatkozása, 1044, ménfői csata
- Orseolo Péter III. Henrik hűbérese, lándzsa és korona visszaadása, korona visszaküldése

De reuſioe impatoris i hūgariaz.

equenti uero anno reuersus ē
cesar iuhungariam. cui petrus
rex impā scā sollempnitate regni
hungarie cum deaurata lancea
tradidit coram hungaris simul
q̄ teutonais. Multis enā i sup

- A következő esztendőben a császár visszatért Magyarországra; Péter király húsvét szent ünnepén, a magyarok és németek színe előtt átadta neki Magyarországot aranyozott lándzsa képében. Ezenfelül a király sok nagyszerű ajándékkal tisztelte meg a császárt, aki dicsőségesen tért meg hazájába. Ezenközben a Csehországba futamodott András, Béla és Levente ínséges szegénységük miatt átmentek Lengyelországba; Miska lengyel fejedelem kegyesen és tisztességgel fogadta őket.

A VAZUL-FIAK VISSZATÉRÉSE

- Pogányláadások
- Levente és András
- 1046 – András koronázása
- Péter fogsága és megvakítása
- Béla hazahívása

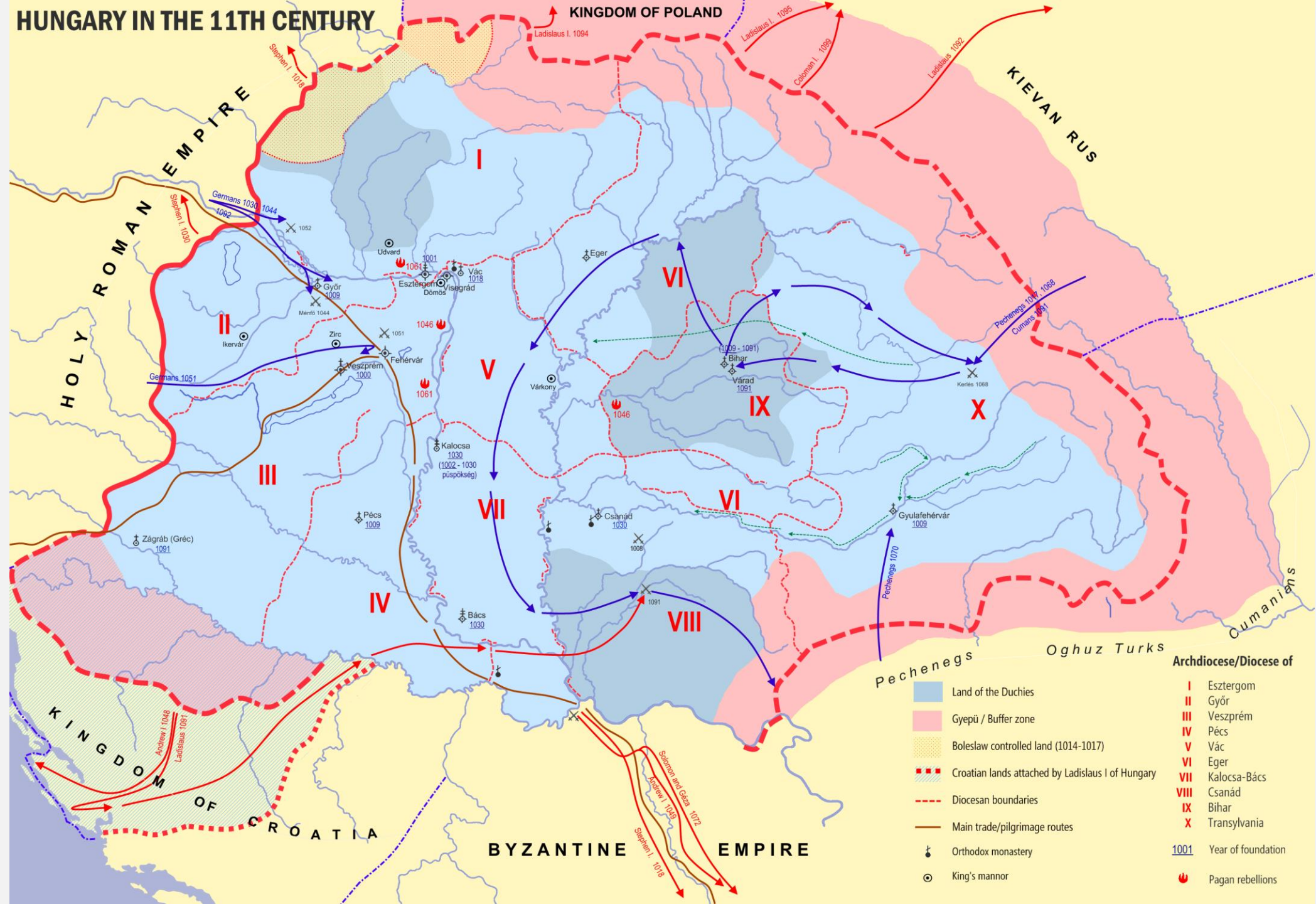
DUKÁTUS ÉS KÜLSŐ TÁMADÁSOK

- III. Henrik támadásai: 1051 és 1052 (Búvár Kund és Vértes hegység)
- Besenyő és kun támadások keletről
- András függetlenségének elismerése és kibékülés a császárral (később: a császár lányának házassága Salamonnal)
- Levente halála után a trónörökös a legfiatalabb testvér, Béla – konszenzuson alapuló országmegosztás
- „**Együtt voltunk hajdan ínségben és fádalmakban, kedves öcsém; most arra kérlek, ne késlekedjél, gyere hozzám, hogy társak legyünk az örömben, és együtt lévén, örvendezve osztozzunk meg az ország javain.** Nincsen nekem örökösöm, se testvérem rajtad kívül; te légy az örökösöm, te kövess a királyságban.” Megindították ezek a szavak Bélát, egész háza népével eljött a királyhoz; meglátta a király, és örvendezett nagy örvendezéssel, minthogy öccsének ereje is támogatta. Ezután a király és öccse Béla tanácsot tartottak, három részre osztották az országot, ebből kettő a királyi fölség, vagyis hatalmasság tulajdona maradt, a harmadik részt pedig a herceg kapta tulajdonul. Magyarországnak **ez az első felosztása hercegei és királyai között a viszálykodásnak és hadakozásoknak magva lett.**”

HUNGARY IN THE 11TH CENTURY

- Dux – vezér, herceg, több elképzelés az eredetről (honfoglaláskori? szláv? Frank?)
- „társak legyünk az örömben, és együtt lévén, örvendezve osztozzunk meg az ország javain. [...] Ezután a király és öccse Béla tanácsot tartottak, három részre osztották az országot, ebből kettő a királyi fölség, vagyis hatalmasság tulajdona maradt, a harmadik részt pedig a herceg kapta tulajdonul.”
- Kérdéses a korai dinasztikus hatalommegosztások esetében, hogy milyen területi és személyi vonatkozásai voltak (Koppány – Somogy, Bihar, Nyitra...)
- András és Béla esetében: barátok egyenlősége, az egész ország feletti hatalom megosztása ($\frac{2}{3}$ – $\frac{1}{3}$)
- Kezdetben: András örömében keresett társat maga mellé, jóban-rosszban társak, véd és dacszövetség, segítségnyújtás, elméletileg örökíthető viszony
- Kapcsolat megromlása: Salamon megszületése
- Szimbolikus aktus: a gyermek megkoronázása
- „Amikor azután Salamon koronázásán azt énekelték: „Légy ura testvéreidnek...”, és Béla herceg tolmács útján megértette, hogy a kised Salamont az ő urává rendelték, erősen méltatlankodott”
- Várkonyi jelenet – korona vagy kard

TRÓNÖRÖKLÉS

- I. András (1046-1060)
- I. Béla (1060-1063)
- Salamon (1063-1074)
- I. Géza (1074-1077)
- I. László (1077-1095)
- Kálmán (1095-1116)

• Kimaradók:
Dávid és Lampert

- I. Béla és a trón
- Salamon és IV. Henrik támogatása, nincs hűbér, de erős befolyás (fehérvári koronázás)
- 1064, kibékülés Győrben, majd Pécs, húsvét, koronázás?
- Dukátus felújítása, együttműködés, hadjáratok a karantánok, csehek, besenyők (Kerlés) ellen
- 1071 – Nándorfehérvár ostroma, Géza és a görögök
- 1072 – csak Géza kíséri el a balkáni hadjáratra Salamont, László otthon
- 1074 – kemeji majd mogyoródi csata – Salamon Mosonban

- Géza mint választott király, Salamon német hűbért vállalt, német támadás már 1074-ben
- Korona VII. Dukász Mihálytól (invesztitúra harcok) – **Magnus** (Isten kegyelméből királlyá szenteltettem)
- Géza és László le akart mondani a trónról Salamon javára? –VII. Gergely intésére?
- László koronázása? Lampert hercegsége
- Viszony a császárral és a pápával (1079, IV. Henrik támadása)
- Salamon 1081-ben meghódolt támogatói elvesztése miatt, de 1082, merénylet terve, 1083 – szentté avatások, 1085, besenyők, 1087, halála
- 1090 után külpolitikai irányváltás (1091. Horvátország)
- László Álmost jelölte ki utódául (Horvátország királya)– Kálmán egyházi pályája
- Kálmán menekülése Lengyelországba, majd László visszahívja?
- 1096 – Kálmán és Álmos megosztottak a hatalmon

A BELSŐ REND MEGSZILÁRDÍTÁSA

- Magántulajdon védelme
- törvények
- Társadalom rétegződése
- ispánok, előkelők
- vitézek, várjobbágyok
- Szolgálónépek, szolgák

1083 – ÚJFAJTA LEGITIMÁCIÓ

- július 16–18: Nyitrán kanonizálták **Zoerard-Andrást** és **Benedeket** (bár mindez esetleg már évekkel korábban is megtörténhetett),
- július 25: Csanádon avatták szentté a pogányok által megölt püspököt, **Gellértet**. Az ő oltárra emelésével a két pogánylázadást (1046, 1061) is elszenvedő magyar egyházat és annak vezetőit tisztelték meg.
- augusztus 20: Székesfehérvárott **István király**
- november 4: **Imre herceg** szentté avatása

- Kálmán és II. Orbán vs. Álmos és IV. Henrik (amicitia)
- 1098, Várkony: seregek felvonulása → Béke, megosztóznak a hatalmon – dukátus
- 1102 – Kálmán horvát király
- Álmos 1105-ig a dukátus ura volt → Kálmán királlyá koronázza fiát, Istvánt (Dalmácia és Horvátország királya cím)
- Álmos segítséget kér IV. Henriktől, sikertelen (német trónharcok)
- Ezután sógorához, III. Bolesławhoz fordul → Abaújvár elfoglalása a lengyelek által
- Bolesław és Kálmán kibékülnek → Álmos alávetése (deditio) – abaújvári jelenet
- Álmos zarándoklata Jeruzsálembe (1107), közben Kálmán felszámolta a dukátust - Álmos magánbirtokai?

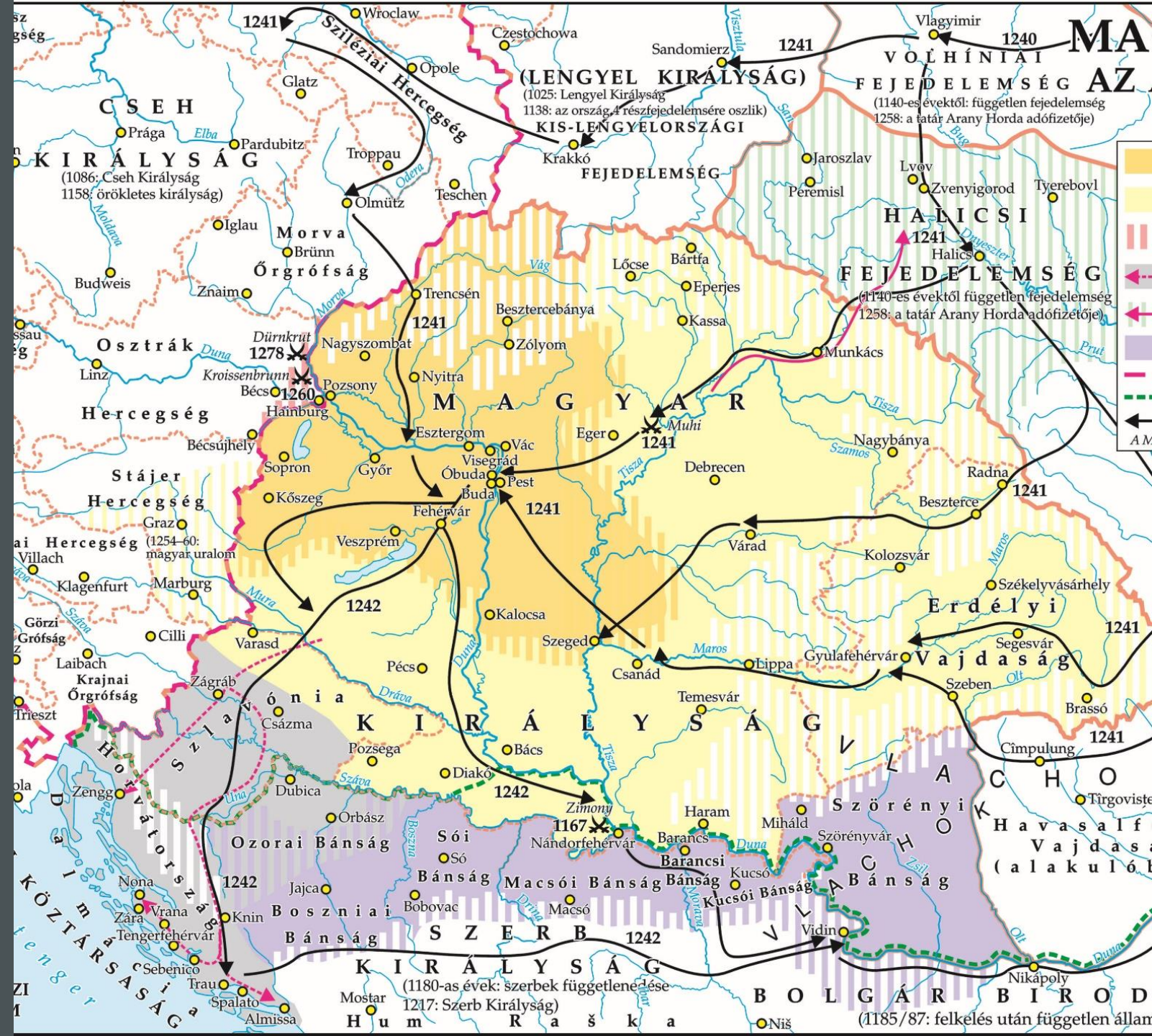

- Álmos új összeesküvése (dömösi prépostság felszentelése), de ismét elbukott, Kálmán megbocsátott? → Álmos V. Henrik segítségét kérte (panaszok)
- V. Henrik és Svatopluk cseh fejedelem támadása Magyarország ellen (1108) – birodalmi előjog a dinasztikus vetélkedésekbe beavatkozni? Álmos magánbirtokait visszaszerezni?
- Pozsony többhónapos sikertelen ostroma után Henrik kibékült Kálmánnal (Bolesław cseh hadjárata) → Álmos visszafogadása
- 1115-ben egy újabb összeesküvés Kálmán ellen → Álmos és fia (a későbbi II. Béla) megvakítása
- Hartvik püspök Szent István életrajza – legitimitás és idoneitás
- Álmos-ági krónikafolytatás: radikális átalakítása a Kálmán-képnek
- Kálmán törvényei

HÓDÍTÁSOK

- Horvátország – László 1091, (Álmos), majd 1102 – Kálmán
- Dalmácia – Kálmán, 1105
- 1096: Keresztes hadjárat átvonulása

A magyar egyházszerkezet a 1118 körül

	Latin érsekség, püspökség
	Az egyházmegyék határa
	Az egyházmegyék területe
	Bencés monostor
	Bazilita monostor